

املاک اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف
ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد
موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان
تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات
به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۳ / صفر المظفر / ۱۴۴۸ هـ، ق مطابق ۱۶ / اسد / ۱۴۰۵ هـ، ش

اهمیت و ضرورت حفاظت نظام خانوادگی از دیدگاه اسلام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله ولي الصالحين، وناصر المؤمنين، والصلاة والسلام على المبعوث رحمة للعالمين، سيد الأولين والآخرين، وخاتم الأنبياء والمرسلين، نبينا محمد الصادق الوعد الأمين، وعلى آله وصحابه الغر الميامين، وعلى من تبعهم بإحسان إلى يوم الدين، أما بعد.
قال الله سبحانه وتعالى: (وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ أَقْبَالُ الْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبَنِعَمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ).^۱

حاضر محترم وشنودگان گرانقدر!

السلام عليكم ورحمت الله وبركاته!

موضوع امروز ما «اهمیت و ضرورت حفظ نظام خانواده در اسلام» است.
نظام خانواده از ویژگی های برجسته جامعه اسلامی است و در بسیاری از جوامع غربی، خانواده به معنای واقعی و استوار آن، جایگاه خود را از دست داده است.
خانواده نخستین بنیاد جامعه انسانی و اساسی ترین ستون شکل گیری امت اسلامی است. خداوند متعال انسان را به گونه ای آفریده است که در آغوش خانواده رشد کند و محبت، مهربانی، اخلاق نیکو و نخستین درس های زندگی را در آن بیاموزد. خانواده نخستین مکتب ایمان، تقوا، حیا و فضایل اخلاقی است.

اسلام به نظام خانواده اهمیت ویژه ای داده است؛ از همین رو، برای تشکیل، تداوم، اصلاح و حفظ خانواده، اصول و مقرراتی را بیان کرده که هیچ نظامی در جهان همانند آن را ارائه نکرده است. زیرا با اصلاح خانواده، جامعه نیز اصلاح می شود و با فساد خانواده، جامعه گرفتار مشکلات اخلاقی و اجتماعی می گردد.

از همین جهت، خداوند متعال حقوق و مسئولیت های شوهر و همسر، پدر و مادر و فرزندان را با نهایت حکمت تعیین کرده است تا در محیط خانواده، فضای محبت، رحمت و آرامش برقرار گردد.

خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾^(۲).

۱- النحل: (۷۲)

۲- الروم: (۲۱)

ترجمه: و از علامات قدرت الله این است که از جنس خود تان برایتان همسرانی آفرید تا در کنار آنان آرام گیرید و در میان تان دوستی و مهربانی نهاد.

بنابراین بر هر مسلمان لازم است که حفظ و نگهداری خانواده خود را یک امانت شرعی بداند و خانه خویش را به کانون ایمان، عبادت، اخلاق نیکو و احترام متقابل تبدیل کند؛ زیرا اصلاح امت از اصلاح خانواده آغاز می شود و برکت یک خانواده سالم، بر همه جامعه تأثیر میگذارد.

خانواده از بزرگ ترین نعمت های الهی است. خداوند متعال می فرماید: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ [النحل: ۷۲]

ترجمه: «الله از جنس خودتان برای شما همسرانی قرار داد، و از همسرانتان برای شما فرزندان و نوادگان آفرید، و از چیزهای پاکیزه به شما روزی داد.

بنابراین، خانواده تنها یک نیاز شخصی انسان نیست، بلکه نعمت بزرگ و امانتی الهی است.

در این آیه مبارکه فوق، سه هدف بزرگ خانواده بیان شده است:

۱- آرامش (سکون): زن و شوهر مایه آرامش یکدیگرند. هرگاه انسان از مشکلات و دشواری های زندگی خسته شود، در محیط خانواده آرامش و آسایش می یابد.

۲- محبت (مودت): اسلام می خواهد روابط خانوادگی بر پایه محبت، عشق و صمیمیت استوار باشد، نه بر اساس زور، اجبار و منافع مادی.

۳- رحمت: هنگامی که سن انسان بالا می رود، بیماری فرا می رسد یا مشکلات اقتصادی پیش می آید، این رحمت و مهربانی است که سبب دوام و استحکام خانواده می شود.

به همین دلیل، شیاطین از جن و انس همواره تلاش می کنند این پیوند سرشار از رحمت و مهربانی را از میان ببرند.

در حدیث شریف آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِنَّ إِبْلِيسَ يَضَعُ عَرْشَهُ عَلَى الْمَاءِ... فَيَجِيءُ أَحَدُهُمْ فَيَقُولُ: مَا زِلْتُ بِهِ حَتَّى فَرَّقْتُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ امْرَأَتِهِ، فَيُذْنِبُهُ مِنْهُ وَيَقُولُ: نَعَمْ أَنْتَ.»^(۳)

ترجمه: «ابلیس تخت خود را بر روی آب قرار می دهد و لشکریانش را به مأموریت می فرستد... سپس یکی از آنان بازمی گردد و می گوید: آن قدر میان زن و شوهر وسوسه کردم تا سرانجام میان آنان جدایی انداختم. آنگاه ابلیس او را به خود نزدیک می کند و می گوید: آفرین بر تو! چه کار بزرگی انجام دادی.»

این حدیث نشان می دهد که یکی از بزرگ ترین اهداف شیطان، از هم پاشیدن بنیان خانواده است؛ زیرا با فروپاشی خانواده، فرزندان تباه می شوند، پیوندهای خویشاوندی از هم گسسته می گردد و جامعه گرفتار فساد و نابسامانی می شود.

دین مقدس اسلام برای حفظ نظام خانواده، حقوق و مسئولیت هایی را بر عهده اعضای خانواده قرار داده است و از شوهر، همسر، پدر و مادر و فرزندان خواسته است که به این اصول و دستورها عمل کنند تا نظام خانواده از فروپاشی و نابسامانی محفوظ بماند. این حقوق و مسئولیت ها به شرح زیر است:

^۲ صحیح مسلم (۱۳۸/۸)

۱-اسلام مردان را فرمان داده است که حقوق همسران خود را رعایت کنند و با آنان به نیکی و شایستگی زندگی نمایند: برای آن که نظام خانواده از هم نباشد، دین مقدس اسلام مردان را مکلف ساخته است که حقوق زنان را ادا کنند.

که برخی از این حقوق واجب است؛ مانند تأمین نفقه، تهیه لباس، فراهم ساختن مسکن و محل مناسب برای زندگی. برخی دیگر مستحب است؛ مانند خوش رفتاری با همسر، سخن گفتن با لحن نرم و محبت آمیز، صدا زدن او با نام‌های نیکو و پسندیده، و دیگر رفتارهای شایسته.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾^(۴).

ترجمه: زنان بر مردان حقی دارند مثل آن حقی که مردان بر زنان دارند که باید به طریق شایسته اداء نمایند.

امام طبری رحمه الله در تفسیر این آیه می‌نویسد: (ولهنّ من حسن الصحبة والعشرة بالمعروف على أزواجهن مثل الذي عليهنّ لهم من الطاعة. وقال الضحاك في قوله: "ولهن مثل الذي عليهن بالمعروف"، قال: إذا أطعن الله وأطعن أزواجهن، فعليه أن يُحسن صحبتها، ويكف عنها أذاه، ويُنفق عليها من سَعته).^(۵)

ترجمه: زنان بر شوهران خود حق دارند که با آنان به نیکی معاشرت کنند و رفتار شایسته داشته باشند؛ همان گونه که مردان بر زنان حق اطاعت دارند.

همچنین امام ضحاک رحمه الله می‌فرماید: «هرگاه زنان از خداوند اطاعت کنند و فرمان شوهران خود را در امور مشروع بپذیرند، بر مردان لازم است که با آنان به نیکی زندگی کنند، از آزار و اذیت آنان خودداری نمایند و به اندازه توان مالی خود، هزینه زندگی آنان را تأمین کنند.»

امام قرطبی رحمه الله نیز می‌نویسد: (ولهنّ) أي لهن من حقوق الزوجية على الرجال مثل ما للرجال عليهن، ولهذا قال ابن عباس: إني لاتزين لامرأتي كما تزين لي).

ترجمه: برای زنان نیز حقوق زناشویی بر بالای مردان وجود دارد؛ همان گونه که مردان بر زنان حقوقی دارند. از همین رو، حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه می‌فرمود: من خود را برای همسرم آراسته می‌کنم، همان گونه که او برای من آراسته می‌شود.

علمای کرام نیز فرموده‌اند که آراستگی مردان متناسب با هر مرحله از عمر متفاوت است؛ زینت دوران جوانی با میانسالی تفاوت دارد و آراستگی دوران سالمندی نیز با هر دو مرحله متفاوت است. (۶)

همچنین مردان باید با همسران خود به نیکی رفتار کنند و در برابر برخی تندیه‌ها، لغزش‌ها و اخلاق ناپسند آنان، بردبار و صبور باشند. اگر همسر مرتکب اشتباهی شد، شایسته است شوهر با گذشت و بزرگواری از آن چشم‌پوشی کند.

^۴ البقره: (۲۲۸)

^۵ - تفسیر الطبري ت شاکر (۴/ ۵۳۱)

^۶ - تفسیر القرطبي (۳/ ۱۲۳)

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾^(۷)

ترجمه: وبا زنان به طریقه نیک و پسندیده زندگانی کنید پس اگر آنها را دوست ندارید صبر کنید زیرا چه بسا چیزی را خوش ندارید ولیکن الله در آن خیر و برکتی بسیاری گذاشته است.

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ، وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي.»^(۸)

ترجمه: «بهترین شما کسی است که با خانواده خود بهترین رفتار را داشته باشد، و من از همه شما نسبت به خانواده‌ام خوش‌رفتارترم.»
ام المؤمنین حضرت عایشه رضی الله عنها می‌فرماید: «كَانَ يَكُونُ فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ، فَإِذَا سَمِعَ الْأَذَانَ خَرَجَ.»^(۹)، وفي رواية: «كَانَ بَشْرًا مِنْ الْبَشَرِ يَفْلِي ثَوْبَهُ، وَيَحْلُبُ شَاتَهُ، وَيَخْدُمُ نَفْسَهُ.»^(۱۰)

«رسول الله صلی الله علیه وسلم در کارهای خانه به خانواده خود کمک می‌کردند و هرگاه صدای اذان را می‌شنیدند، برای نماز از خانه بیرون می‌رفتند.»

و در روایت دیگری آمده است: «آن حضرت صلی الله علیه وسلم انسان بود همانند دیگر انسان‌ها؛ لباس خود را میدوخت، گوسفند خود را می‌دوشیدند و کارهای شخصی خویش را خود انجام می‌داد.»

همچنین رسول الله صلی الله علیه وسلم مردان را سفارش فرمودند که با زنان به نیکی رفتار کنند و از خشونت و زورگویی بپرهیزند.

در حدیث شریف آمده است: عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلی الله علیه وسلم: «اسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ؛ فَإِنَّ الْمَرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ؛ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسَرْتُهُ، وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ، فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ.»^(۱۱)

ترجمه: از ابو هریره رضی الله عنه روایت که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: با زنان به نیکی رفتار کنید؛ زیرا زن از (قبرغه) آفریده شده است و کج‌ترین بخش (قبرغه)، قسمت بالایی آن است. اگر بخواهی آن را کاملاً راست کنی، آن را خواهی شکست، و اگر به حال خود رهاش کنی، همچنان کج خواهد ماند. پس درباره زنان سفارش مرا بپذیرید و با آنان به نیکی رفتار کنید.

امام نووی رحمه الله در شرح این حدیث می‌نویسد: (وَفِي هَذَا الْحَدِيثِ مَلَاظِفَةُ النِّسَاءِ وَالْإِحْسَانُ إِلَيْهِنَّ وَالصَّبْرُ عَلَى عَوَجِ أَخْلَاقِهِنَّ وَاحْتِمَالُ ضَعْفِ عُقُولِهِنَّ، وَكَرَاهَةُ طَلَاقِهِنَّ بِلَا سَبَبٍ وَأَنَّهُ لَا يَطْمَعُ بِاسْتِقَامَتِهَا).^(۱۲)

ترجمه: در این حدیث، سفارش به نرم‌خویی و نیک‌رفتاری با زنان، شکیبایی در برابر برخی نارسایی‌های اخلاقی آنان، تحمل ضعف آنان، و در طلاق کردن آنها بدون دلیل؛ بدی نهفته است، و دیگر اینکه توقع سیده بودن از آنها نمیشود.

همچنین رسول الله صلی الله علیه وسلم بیان فرموده‌اند که در هر زنی هم صفات نیک وجود دارد و هم برخی صفات ناپسند. اگر مردی از یکی از اخلاق همسرش ناخشنود شود، باید به دیگر صفات پسندیده او توجه کند.

۷- النساء: (۱۹)

۸- سنن الترمذی ت شاکر (۷۰۹/۵)

۹- صحیح البخاری (۶۵/۷)

۱۰- مسند أحمد ط الرسالة (۲۶۳/۴۳)

۱۱- متفق علیه

۱۲- شرح النووي علی مسلم (۲۰۷/۵)

در حدیث شریف آمده است: «لَا يَفْرُكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً، إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ.» (۱۳)

ترجمه: «هیچ مرد مؤمنی نباید از همسر مؤمن خود نفرت داشته باشد؛ زیرا اگر از یکی از اخلاق او ناخشنود باشد، حتماً خصلت دیگری در او خواهد یافت که موجب رضایتش گردد.»

۲- در صورت بروز اختلاف اسلام به زن و شوهر دستور داده است که بین خود صلح و آشتی کنند: اگر زنی نسبت به شوهر خود سرکشی و نافرمانی کند، پیش از آن که شوهر به طلاق متوسل شود، باید نخست او را با خیرخواهی و نصیحت راهنمایی کند. اگر این روش سودمند واقع نشد، از هم‌بستر شدن با او خودداری نماید، و اگر باز هم اصلاح حاصل نشد، از راهکارهایی که شریعت مقرر کرده است استفاده کند.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾ (۱۴)

ترجمه: «و زنانی را که از نافرمانی آنان بیم دارید، نخست پند و اندرز دهید، ثانیاً اگر موثر نشد در خوابگاه از آنان دوری کنید، ثالثاً اگر پند وجدائی فایده نکرد پس آنها را بزنید پس اگر از شما اطاعت کردند باز بهانه ای برای ظلم و ستم بر آنها مجوئید بی گمان الله بلند مرتبه و بسیار بزرگ است.»

اگر با این روش‌ها نیز اختلاف برطرف نشد، شایسته است بزرگان و خویشاوندان هر دو خانواده گرد هم آیند و برای برقراری صلح و حفظ بنیان خانواده تلاش کنند.

در حدیث شریف درباره زنی که بدون عذر شرعی، شوهرش از او ناراضی باشد، هشدار سختی آمده است. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مَا مِنْ امْرَأَةٍ يَطْلُبُ مِنْهَا زَوْجُهَا حَاجَةً، فَتَأْبَى فَيَيْبُتُ، وَهُوَ عَلَيْهَا غَضَبَانُ، إِلَّا بَاتَتْ تَلْعَنُهَا الْمَلَائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ.» (۱۵)

ترجمه: «هر زنی که شوهرش او را برای هم‌بستری بخواهد و او بدون عذر از این درخواست خودداری کند و شوهر شب را در حالی به سر برد که از او خشمگین باشد، فرشتگان تا صبح او را لعنت می‌کنند.»

همچنین اگر مرد حقوق همسر خود را ادا نکند یا از او روی گردان شود، اسلام زن و شوهر را به صلح و سازش تشویق می‌کند تا بنیان خانواده حفظ گردد.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُخْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ (۱۶)

ترجمه: «و اگر زنی از بی میلی و یا نفرت شوهر خود بیم داشت پس برای آن دو گناهی نیست که در میان خویش صلح آورند به نوعی از انواع صلح و صلح و آشتی در هر کاری بهتر است و طبعاً بخل در هر نفس وجود دارد و اگر با زنان خوبی کنید و از حق تلفی آنها پرهیز کنید این به خیر شما است. یقیناً الله به آنچه می‌کنید آگاه است.»

۱۳ - صحیح مسلم (۱/۴/۱۷۸)

۱۴ - النساء: (۳۴)

۱۵ - المعجم الأوسط (۸/۹۴)

۱۶ - النساء: (۱۲۸)

قرآن کریم همچنین در صورت شدت یافتن اختلاف میان زن و شوهر، راه حل دیگری را ارائه می دهد و می فرماید: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا﴾ (۱۷)

ترجمه: و اگر شما اولیای امور از اختلاف میان زن و شوهر ترسیدید پس صلاح کاری (داور) از خانواده شوهر و صلاح کاری (داور) از خانواده زن بفرستید، اگر صلاح کاران اصلاح را بخواهند الله میان آن دو زن و شوهر موافقت و الفت پیدا میکند بی گمان الله دانان باخبر است.

و اگر از اختلاف و جدایی میان آن دو بیم داشتید، دآوری از خانواده مرد و دآوری از خانواده زن تعیین کنید. اگر این دو داور واقعاً قصد اصلاح داشته باشند، خداوند میان آن دو سازگاری و آشتی برقرار خواهد کرد. همانا خداوند دانا و آگاه است.»

همچنین در اسلام جایز نیست که مرد، همسر خود را رها کند، حقوق او را ادا نکند و او را در حالت بلا تکلیفی نگه دارد، یا او را نفرین و تحقیر کند. اگر از همسرش ناراضی باشد، می تواند مطابق احکام شرعی از هم بستر شدن با او خودداری کند، اما حق ندارد او را معلق و بدون تعیین تکلیف رها سازد.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ حَكِيمِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْقَشِيرِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا حَقُّ زَوْجَةٍ أَحَدِنَا عَلَيْهِ قَالَ « أَنْ تُطْعِمَهَا إِذَا طَعِمْتَ وَتَكْسُوَهَا إِذَا اكْتَسَيْتَ - أَوْ اكْتَسَبْتَ - وَلَا تَضْرِبَ الْوَجْهَ وَلَا تُقَيِّحَ وَلَا تَهْجُرَ إِلَّا فِي الْبَيْتِ ». قَالَ أَبُو دَاوُدَ « وَلَا تُقَيِّحَ ». أَنْ تَقُولَ قَبْحَكَ اللَّهُ. (۱۸)

ترجمه: حضرت معاویه قشیری رضی الله عنه از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسید: «حق همسر بر شوهر چیست؟ آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرمودند: حق زن بالای شوهر این است که به زن طعام داده شود و وقتی که از تو تقاضای لباس را بکند و او را به زشتی و تحقیر آمیز خطاب مکن و بستر خود را از او جدا مکن مگر در خانه.

۳- دین مقدس اسلام زن و شوهر را از افشای اسرار و رازهای زندگی مشترک منع کرده است: زیرا در بسیاری از موارد، اختلاف ها و کدورت های خانوادگی از آنجا آغاز می شود که یکی از همسران، رازها و مسائل خصوصی زندگی را برای دیگران بازگو می کند.

از اینرو، اسلام به زن و شوهر دستور داده است که اسرار و مسائل خصوصی زندگی مشترک را حفظ کنند و از افشای آن برای دیگران خودداری نمایند.

در حدیث شریف آمده است: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِنَّ مِنْ أَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ مَنْزِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الرَّجُلُ يُفْضِي إِلَى امْرَأَتِهِ، وَتُفْضِي إِلَيْهِ، ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا». (۱۹)

ترجمه حضرت ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت می کند، بی گمان از بدترین مردم نزد خداوند در روز قیامت، مردی است که با همسر خود رابطه زناشویی برقرار می کند و همسرش نیز با او هم بستر می شود، سپس رازهای زندگی خصوصی او را برای دیگران افشا می کند.»

۱۷ - النساء: (۳۵)

۱۸ - سنن أبی داود - (۲/ ۲۱۰)

۱۹ - صحیح مسلم (۲/ ۱۰۶۰)

۴-دین مقدس اسلام به شوهران، پدران و برادران دستور داده است که سهم شرعی زنان را از میراث بپردازند: در بسیاری از خانواده‌ها، اختلاف و نزاع زمانی پدید می‌آید که زنان از حق میراث خود محروم شوند. هنگامی که زنی از میراث شوهر، پدر یا دیگر خویشاوندان خود محروم گردد، زمینه بی‌نظمی، کدورت و اختلاف در خانواده فراهم می‌شود.

در حالی که اسلام بیش از چهارده قرن پیش راه این گونه بی‌عدالتی‌ها را بسته و زنان را نیز همانند مردان، از وارثان قانونی و شرعی قرار داده است.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ﴾ (۲۰)

ترجمه: (چون رعایت اولاد ضروری است لذا) الله شما را در باره اولاد تان سفارش میکند که دارائی خود را برباد نکرده و آنها را فقیر نگذارید و در وقت تقسیم برای پس مانند دوسهم دختر است.

۵-دین مقدس اسلام مردانی را که بیش از یک همسر دارند، مکلف ساخته است که میان همسران خود عدالت را رعایت کنند: هرگاه عدالت در خانواده رعایت نشود، زمینه اختلاف، دشمنی و از هم پاشیدن نظام خانواده فراهم می‌شود. از همین رو، اسلام برای حفظ استحکام خانواده، رعایت عدالت را بر چنین مردانی واجب قرار داده است.

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ، فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً...﴾ (۲۱)

ترجمه: «اگر ترسیدید از از اینکه در حق دختران یتیم عدالت کرده نمی‌توانید پس در این صورت ازدیگ زناییکه مورد پسند تان است دوز زن سه زن و یا چهار زن را نکاح کنید پس اگر ترسیدید که عدل کرده نمی‌توانید پس فقط یک زن را نکاح کنید.

همچنین خداوند متعال می‌فرماید: ﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ، فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ، وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا﴾ (۲۲)

ترجمه: وهرگز نمی‌توانید در بین زنان عدل کنید اگر چه به عدالت در میان آنها حریص باشید پس به یک طرف کاملاً تمایل نکنید تا آنکه آنها را آویزان بگذارید نه او را طلاق دهید و نه حقش را اداء کنید و اگر با زنان تان صلح کنید و پرهیزگاری کنید به نفع شما است بی‌گمان الله آمرزنده و مهربان است.

در حدیث شریف نیز آمده است: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مَنْ كَانَ لَهُ امْرَأَتَانِ يَمِيلُ لِاحْدَاهُمَا عَلَى الْآخَرَى، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدُ شِقَيْهِ مَائِلٌ» (۲۳)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی الله عنه روایت می‌کند، هرکس دو همسر داشته باشد و به یکی از آنان بیش از دیگری نموده و بی‌عدالتی کند، روز قیامت در حالی محشور می‌شود که یک طرف بدنش خمیده خواهد بود.

شایان ذکر است که مقصود از گرایش که در این نصوص از آن نهی شده، گرایش اختیاری و بی‌عدالتی در حقوق همسران است؛ زیرا محبت قلبی که از اختیار انسان بیرون است، مورد مؤاخذة قرار نمی‌گیرد.

۲۰-النساء: (۱۱)

۲۱- النساء: (۳)

۲۲- النساء: (۱۲۹)

۲۳- سنن النسائي بشرح السيوطي وحاشية السندي (۷/ ۷۴)

علامه کاسانی رحمه الله می فرماید: «از جمله احکام مهم، وجوب رعایت عدالت میان همسران است. بنابراین، هر کس بیش از یک همسر داشته باشد، بر او واجب است که در نوبت شب مانى، نفقه، لباس، مسکن، خوراک و سایر حقوق واجب، میان آنان عدالت را رعایت کند.» (۲۴)

همچنین در فرمان ویژه جلالتمآب امیرالمؤمنین درباره حقوق زنان آمده است: «هر شخصی که بیش از یک همسر داشته باشد، مکلف است مطابق احکام شرع، حقوق همه همسران خود را ادا کند و در میان آنان عدالت را رعایت نماید.

۶- دین مقدس اسلام طلاق را نمی پسندد و شوهران باید از طلاق دادن بدون دلیل و ضرورت خودداری کنند: هرچند طلاق در اسلام مشروع است، اما تنها در هنگام ضرورت و به عنوان آخرین راه حل تشریع شده است.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمودند: «أَبْغَضُ الْخَالَاتِ إِلَى اللَّهِ الطَّلَاقُ.» (۲۵)

ترجمه: «ناخوشایندترین حلال نزد خداوند، طلاق است.»

هرچند درباره سند این حدیث میان محدثین اختلاف نظر وجود دارد، اما مجموعه تعالیم شریعت به روشنی نشان می دهد که اسلام طلاق بی دلیل را نمی پسندد و همواره مسلمانان را به حفظ و استحکام خانواده تشویق می کند.

از این رو، پیش از طلاق باید زن و شوهر با خیرخواهی و نصیحت روبه رو شوند. با صبر و بردباری برای حل مشکل تلاش کنند. با گفت و گوی صادقانه اختلافات خود را برطرف سازند. و در صورت نیاز، از هر دو خانواده داورانی برای میانجی گری و اصلاح تعیین شوند.

ب: مسئولیت های زنان:

دین مقدس اسلام به منظور حفظ نظام خانواده، مسئولیت هایی را نیز برای زنان تعیین کرده است که تفصیل آن به شرح زیر است:

۱- دین مقدس اسلام به زنان دستور داده است که از شوهران خود اطاعت کنند:

برای اینکه نظام خانواده پایدار بماند و از فروپاشی و نابودی محفوظ بماند، دین مقدس اسلام بر زن لازم گردانیده است که از دستورات مشروع شوهر خود اطاعت کند و به رهنمودهای او پایبند باشد. خداوند متعال می فرماید: الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ (۲۶).

ترجمه: مردان بر زنان ولایت دارند صاحب اراده و حاکم اند از آنجهت که الله بعضی مردان را بر بعضی دیگر زنان برتری داده است از نگاه قدرت بدنی و اراده محکم) و از اینکه از مالهای خود بر زنان انفاق میکنند.

در آیه دیگری خداوند متعال می فرماید: وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (البقرة: ۲۲۸)

ترجمه: و لیکن مردان بر زنان درجه برتری دارند والله غالب و با حکمت است.

منظور از این «درجه»، ظلم، استبداد و برتری جویی نیست؛ بلکه مقصود، مسئولیت سرپرستی خانواده، تأمین نفقه و عهده داری مسئولیت های خانوادگی است.

^{۲۴} - بدائع الصنائع (۲/ ۳۳۲)

^{۲۵} - سنن أبی داود ت الأرنؤوط (۳/ ۵۰۵)

^{۲۶} - النساء: (۳۴)

در حدیث شریف آمده است: وعن عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ حَمْسَهَا، وَصَامَتْ شَهْرَهَا، وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا، وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا، قِيلَ لَهَا : أَدْخِلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ» (۳۷).

ترجمه: از عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه روایت است که رسول خدا صلى الله عليه وسلم فرمودند: هرگاه زنی نمازهای پنج‌گانه خود را به‌جا آورد، روزه ماه رمضان را بگیرد، دامن خود را از حرام حفظ کند و از شوهرش اطاعت نماید، به او گفته خواهد شد: از هر دری از درهای بهشت که می‌خواهی وارد شو.

۲- دین مقدس اسلام به زنان دستور داده است که در خانه‌های خود بمانند و بدون اجازه شوهر از خانه خارج نشوند:

برای آن‌که نظام خانواده از فروپاشی محفوظ بماند، دین مقدس اسلام به زنان دستور داده است که در خانه‌های خود قرار گیرند و بدون اجازه شوهر از خانه بیرون نروند. خداوند متعال می‌فرماید: وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى (۲۸).

ترجمه: و در خانه‌های خود قرار گیرید و همچون زینت نمائی دوران جاهلیت پیشین، (در میان مردم ظاهر نشوید) و خود نمائی نکنید.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «الْمَرْأَةُ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتْ اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ» (۲۹).

ترجمه: از عبدالله بن مسعود رضي الله عنه روایت است که پیامبر صلى الله عليه وسلم فرمودند: زن عورت است؛ هرگاه از خانه خارج شود، شیطان او را مورد توجه قرار داده و در کمین او قرار می‌گیرد.

امام کاسانی رحمه الله نوشته است: وَمِنْهَا مِلْكُ الْحَبْسِ وَالْقَيْدِ وَهُوَ صَيْرُورَتُهَا مَمْنُوعَةً عَنِ الْخُرُوجِ وَالْبُرُوزِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى {أَسْكِنُوهُنَّ { وَالْأَمْرُ بِالْإِسْكَانِ نَهْيٌ عَنِ الْخُرُوجِ وَالْبُرُوزِ وَالْإِخْرَاجِ إِذْ الْأَمْرُ بِالْفِعْلِ نَهْيٌ عَنِ ضِدِّهِ } (۳۰)

ترجمه: از جمله حقوق شوهر، حق نگه‌داشتن و ماندن زن در خانه است؛ یعنی زن از خروج و آشکار شدن در بیرون منع می‌شود، زیرا خداوند متعال فرموده است: {أَسْكِنُوهُنَّ}؛ «آنان را در خانه سکونت دهید». دستور به سکونت دادن، مستلزم نهی از بیرون رفتن، ظاهر شدن در خارج از خانه و بیرون کردن آنان است؛ زیرا امر به انجام یک کار، نهی از ضد آن را نیز در بر دارد.

۳- اسلام از زنان می‌خواهد که به شوهران خود خدمت کنند: دین مقدس اسلام به زنان رهنمود داده است که به شوهران خود خدمت کنند و خدمت به شوهر از نظر دینی (دیانة) بر زن واجب است.

امام ابن عابدین رحمه الله نوشته است: لَانْ هَذَا الْعَمَلُ مِنَ الْوَاجِبِ عَلَيْهَا دِيَانَةً لَانِ النَّبِيَّ (ص) قَسَمَ الْأَعْمَالَ بَيْنَ فَاطِمَةَ وَعَلِيٍّ، فَجَعَلَ عَمَلَ الدَّاحِلِ عَلَى فَاطِمَةَ وَعَمَلَ الْخَارِجِ عَلَى عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ (۳۱)

۳۷ - مسند أحمد (۱۹۹/۳)

۲۸ - الاحزاب: (۳۳)

۲۹ - سنن الترمذي ت شاکر (۴۶۸/۳) صحيح ابن خزيمة (۹۳/۳). قال الهيثمي في المجمع: (۳۵/۲) ورجاله موثقون

۳۰ - بدائع الصنائع (۳۳۱/۲)

۳۱ - حاشية رد المحتار (۳۴۷/۶)

ترجمه: زیرا انجام این کار از لحاظ دینی بر زن واجب است؛ چرا که رسول الله صلی الله علیه وسلم وظایف را میان حضرت علی رضی الله عنه و حضرت فاطمه رضی الله عنها تقسیم نمودند؛ کارهای داخل خانه را به حضرت فاطمه رضی الله عنها و کارهای بیرون از خانه را به حضرت علی رضی الله عنه سپردند.

۴- اسلام به زنان دستور داده است کسی را که شوهر از حضور او ناخشنود است، بدون اجازه وارد خانه نکنند:

گاهی میان شوهر و برخی افراد سازگاری و روابط مطلوب وجود ندارد. از همین رو، دین مقدس اسلام به زنان رهنمود داده است که به چنین افرادی بدون رضایت شوهر اجازه ورود به خانه را ندهند، تا میان زن و شوهر اختلاف و نزاعی پدید نیاید و نظام خانواده آسیب نبیند.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِلْمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ وَلَا تَأْذَنَ فِي بَيْتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ» (۳۲).

ترجمه: از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: برای زن جایز نیست در حالی که شوهرش حاضر است، روزه نفلی بگیرد مگر با اجازه او؛ و نیز جایز نیست بدون اجازه شوهر، به کسی اجازه ورود به خانه او را بدهد.

در حدیث شریف دیگری رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: فَاتَّقُوا اللَّهَ فِي النَّسَاءِ فَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمُوهُنَّ بِأَمَانٍ اللَّهُ وَاسْتَحْلَلْتُمْ فُرُوجَهُنَّ بِكَلِمَةِ اللَّهِ وَلَكُمْ عَلَيْهِنَّ أَنْ لَا يُوْطِئَنَّ فُرُشَكُمْ أَحَدًا تَكْرَهُونَهُ (۳۳)

ترجمه: پس درباره زنان از خداوند متعال بترسید؛ زیرا شما آنان را به امانت الهی به همسری گرفته‌اید (یعنی الله تعالی شما را به آنها امین قرار داده است)، و شما همبستری با آنان را به شریعت الله برای خود حلال گردانیدید، همچنین از حقوق شما بر آنان این است که به هیچ کس که شما از حضور آنها ناخشنود هستید اجازه ندهد بر بستر و حریم شما وارد شود.

۵- دین مقدس اسلام به زنان دستور داده است که اسرار و رازهای شوهران خود را حفظ کنند و آنها را برای دیگران فاش نسازند.

۶- دین مقدس اسلام به زنان توصیه کرده است که در برابر تنگدستی و فقر شوهر شکیبیا باشند و مشکلات اقتصادی خانواده را نزد دیگران بازگو و از آن شکایت نکنند.

أَقُولُ قَوْلِي هَذَا، أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ.

وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ.

۳۲ - صحیح البخاری (۱۴۹/۱۳)

۳۳ - صحیح مسلم (۳۹/۴)